
Modsætninger og problemforskydning

– samarbejde om uddannelsesvejledning i skolen

Randi Boelskifte Skovhus og Rie Thomsen

Resumé

Artiklen undersøger de modsætningsfulde betingelser i lærere og vejlederes samarbejde om brobygning og erhvervspraktik i 9. klasse baseret på Erik Axels begreber *fælles sag* og *konfliktuel Kooperation*. Analysen viser, at modsætningerne primært skyldes strukturelle og organisatoriske betingelser, hvilket fører til to centrale problemforskydninger. For det første resulterer manglende politisk prioritering af brobygning og praktik i, at ansvaret skubbes nedad i systemet til kommuner, skoleledelse og lærere/vejledere, som må finde løsninger i deres daglige samarbejde. For det andet skaber uklare rammer for elevernes deltagelse en kamp mellem lærere og vejledere om, hvordan elevernes tid bedst anvendes – på skolearbejde eller vejledningsaktiviteter. Dette tvinger eleverne til selv at vælge mellem praktik/brobygning og skoleundervisning.

Emneord

uddannelsesvejledning, folkeskole, konfliktuel Kooperation, fælles sag, brobygning.

Abstract

The article examines the conflicting conditions in the collaboration between teachers and career counselors regarding taster courses and work experience placements in the 9th grade, based on Erik Axel's concept of common course and conflictual cooperation. The analysis reveals that the conflicts primarily stem from structural and organizational conditions, leading to two key shifts in responsibility. Firstly, the lack of political prioritization of taster courses and work experience placements results in the responsibility being pushed down the system to municipalities, school management, and teachers/counselors, who must find solutions in their daily collaboration. Secondly, unclear frameworks for students' participation create a struggle between teachers and counselors over how students' time is best spent – on schoolwork or career activities. This forces students to choose between participating in taster courses and work experience placements or school instruction.

Keywords

career counseling, compulsory school, conflictual cooperation, common course, taster course.

Indledning

Aktuelt er der et stort politisk fokus på, at lærere og uddannelsesvejlederes samarbejde skal styrkes, og skoleelevers grundlag for at vælge uddannelse forbedres. Dette kommer blandt andet til udtryk gennem en skærpet opmærksomhed på, at skolen og uddannelsesvejledningen i fællesskab skal udarbejde "en sammenhængende plan for en skole- og vejledningsindsats, som er relateret til elevernes valg af og overgang til ungdomsuddannelse eller beskæftigelse" (Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, 2024, s. 4). Planen skal beskrive den sammenhæng og progression, der er mellem de forskellige aktiviteter, som er relateret til elevernes valg af og overgang til ungdomsuddannelse eller beskæftigelse. Aktiviteterne kan finde sted som en del af undervisningen og som en del af vejledningen. Kravet om en sammenhængende plan fordrer et samarbejde mellem ledelsen af hhv. Den kommunale ungeindsats (KUI) og skolen samt mellem lærer og uddannelsesvejleder på skolerne. I denne artikel ser vi på lærer og vejleders konkrete samarbejde om praktik og brobygning i 9. klasse. Dette samarbejde fandt sted på et tidspunkt, hvor brobygning og praktik i 9. klasse ikke var obligatorisk. I 2024 er det i aftalen om folkeskolens kvalitetsprogram foreslået, at erhvervspraktik skal gøres obligatorisk for alle elever i enten 7., 8. eller 9. klasse (Børne og Undervisningsministeriet, 2024). Brobygning i 9. klasse er stadig en ret, som eleverne kan benytte sig af, men er ikke et krav for skolen at tilbyde eleverne (Folkeskoleloven, 2024). Dette er med til at aktualisere analysen, idet vi stiller spørgsmålet:

Hvilke modsætningsfulde betingelser kommer til udtryk i lærere og vejleders samarbejde om brobygning og erhvervspraktik i 9. klasse?

I folkeskolen samarbejder forskellige professionelle som fx lærere, pædagoger, uddannelsesvejledere, sundhedsplejersker og psykologer om elevernes læring, trivsel og udvikling. I casen, der undersøges i denne artikel, samarbejder en lærer og en uddannelsesvejleder om elevernes deltagelse i praktik og brobygning, som er aktiviteter, der har til formål at udvikle elevernes grundlag for at vælge ungdomsuddannelse samt deres overvejelser over videre uddannelse og arbejdsliv. Tidligere forskning viser, at når eleverne deltager i aktiviteter som fx brobygning og praktik, så bidrager det til elevernes motivation og oplevelse af mening med skolen, tiltro til sig selv og fremtiden, viden og kompetence til at udforske uddannelse og arbejde samt mere succesfulde overgange til og fastholdelse i uddannelse (Eriksen et al., 2021;

Gatsby Charitable Foundation, 2014; Hooley, 2014; Hughes et al., 2016). Eleverne har således udbytte af aktiviteter, der bidrager til deres øgede mulighedshorisont om uddannelse, job og arbejdsliv.

På trods af dette viser analyser fra Danmarks Evalueringsinstitut, at det en udfordring at få aktiviteterne til at finde sted i skolen (2021; 2022a; 2022b). Eleverne har dermed ulige adgang til aktiviteter, der kan bidrage til, at de udvider deres horisont om uddannelse, job og arbejdsliv. I denne undersøgelse ønsker vi at blive klogere på, hvordan denne ulighed i adgang til aktiviteterne bliver til i praksis, og få indsigt i, hvorfor det er svært at få aktiviteterne til at finde sted. Dette sker gennem en analyse af en case, hvor lærer og uddannelsesvejleder samarbejder om brobygning og praktik i 9. klasse.

Undersøgelser af vejledningsaktiviteter i grundskolen

Som nævnt i indledningen indgår forskellige aktiviteter i uddannelsesvejledning i den danske grundskole, herunder brobygning og erhvervspraktik (Folkeskoleloven, 2024).

En undersøgelse af skolelederes og KUI-lederes oplevelse af anvendelsen af erhvervspraktik i folkeskolen i Danmark fremhæver en række strukturelle udfordringer, herunder manglende fælles struktur og store forskelle i praksis på tværs af skoler. Disse forhold kan påvirke praktikforløbenes effektivitet (Danmarks Evalueringsinstitut, 2021). Rapporten anbefaler en mere systematisk tilgang til planlægning og opfølgning på erhvervspraktik for at sikre, at den opfylder formålet om at understøtte elevernes overgang til ungdomsuddannelser. Samtidig fremhæves behovet for en kommunal prioritering af vejledningsområdet generelt samt ledelsesmæssig opbakning til samarbejdet mellem lærere og vejledere, så dette kan udfoldes hensigtsmæssigt i praksis (Danmarks Evalueringsinstitut, 2022b).

Både danske og internationale studier understreger betydningen af ledelse på området. Dette omfatter faglig ledelse på skolerne og en tydelig og systematisk støtte til gennemførelsen af vejledningsaktiviteter, som skaber rammer for samarbejdet mellem lærere og vejledere (Andrews & Hooley, 2022; Poulsen et al., 2016).

I forsknings- og udviklingsprojektet SamVej (Samarbejde om udvikling og ledelse af læringsorienteret uddannelsesvejledning) undersøger forskere aktuelt (2024-2025), i samarbejde med KUI-ledere, skoleledere, lærere og

uddannelsesvejledere fra seks danske kommuner, hvordan læringsorienteret uddannelsesvejledning (karrierelæring) kan udvikles og ledes.

Skovhus finder i sin ph.d.-afhandling, at samarbejde er afgørende for den måde, som vejledning kan udfolde sig i skolen og praktiseres i samspil med undervisningsaktiviteter og lærerne. Hun peger på, at det samarbejde, der kan lade sig gøre, er forbundet med vejleder og lærers arrangeren sig med hinanden, med betingelser og modsætninger og med den bevægelighed, der kan være i forhold til dette (Skovhus, 2018). Flere undersøgelser fremhæver behovet for at styrke betingelserne for samarbejdet mellem lærere og vejledere i skolen, så det bliver mere struktureret og systematisk (Danmarks Evalueringsinstitut, 2022a; 2022b; Poulsen, 2023; Poulsen et al., 2016; Skovhus, 2018). De seneste 15 års lovgivningsændringer på vejledningsområdet har resulteret i, at ansvaret for elevernes karrierelæring – forstået som læring om uddannelse, job og sig selv i relation hertil – nu ligger både hos vejledere og lærere i udskolingen (Poulsen, 2023). Poulsen fremhæver vigtigheden af, at lærere får mulighed for at udvikle kompetencer inden for karrierelæring, og peger på et stort potentiale i fælles faglig udvikling for lærere og vejledere (Poulsen, 2023; Poulsen et al., 2016).

I forbindelse med et nordisk forskningssamarbejde om vejledningsaktiviteter i udskolingen støttet af NOS-HS (The Joint Committee for Nordic research councils in the Humanities and Social Sciences) blev aktiviteter i den danske folkeskole kortlagt og analyseret (Thomsen et al., 2024). Analysen havde fokus på aktiviteter relateret til emnet uddannelse og job samt uddannelsesvejledning i grundskolen – herunder brobygning i 9. klasse og erhvervspraktik – og på at identificere mål, målgruppe, ansvar og organisering af disse aktiviteter, som de fremgår af national lovgivning og læseplanen for grundskolen. Kortlægningen viser, at de nævnte aktiviteter involverer samarbejde mellem flere aktører, men samtidig mangler et sammenhængende og overordnet formål, der binder aktiviteterne sammen. For visse aktiviteter er målet klart formuleret i forhold til elevernes valg og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. For andre aktiviteter er målet enten uklart eller begrænset til blot at gennemføre aktiviteten i sig selv (Thomsen et al., 2024). Thomsen et al. (2024) problematiserer denne mangel på et samlet formål og peger på, at lovgivningens beskrivelser af formålet med de aktiviteter, som lærere og vejledere skal samarbejde om, primært fokuserer på elevernes afklaring og uddannelsesvalg. Dette snævre formål adresserer ikke bredere perspektiver såsom at give eleverne mulighed for at udvikle en bredere horisont om uddannelse, job og arbejdsliv.

De norske forskere Holm-Nordhagen (2024) og Røise (2022a; 2022b) har særligt fokus på det konkrete samarbejde mellem lærere og vejledere i skolerne, og tidligere forskning i dansk kontekst har peget på behovet for, at samarbejdet mellem lærere og vejledere i skolen bliver mere struktureret og systematisk (Poulsen et. al., 2016; Skovhus, 2018).

Holm-Nordhagen viser i sin ph.d.-undersøgelse af samarbejdet mellem lærere og vejledere i videregående skole i Norge, at det er afgørende at anerkende og integrere begge faggruppers kompetencer. Et proaktivt tværfagligt samarbejde kræver, at de to professioners perspektiver smelter sammen i en fælles forståelse, snarere end at de opererer parallelt (Holm-Nordhagen, 2024).

Røise fremhæver ligeledes i sin ph.d.-afhandling behovet for at skabe plads til begge professioners perspektiver i skolens aktiviteter. Hun kritiserer, at en 'skolelogik' ofte overtager i aktiviteter, hvor elever ellers kunne dele erfaringer fra erhvervspraktik og dermed få mulighed for at nuancere og udvide deres forståelse (Røise, 2022a; 2022b).

Samlet set peger forskningen på, at betingelserne for samarbejdet mellem lærere og vejledere spiller en central rolle for udførelsen af uddannelsesvejledningen i grundskolen. Imidlertid er der få teoretiske analyser af, hvordan de strukturelle betingelser påvirker lærer og vejleders samarbejde. Denne artikel undersøger samarbejdet mellem lærere og vejledere om uddannelsesvejledning i den danske folkeskole med afsæt i Erik Axels begreber om fælles sag og konflikttuel Kooperation, som giver blik for betingelsernes betydning.

Lovgivning der rammesætter samarbejdet mellem skole og uddannelsesvejledning

I dette afsnit præsenterer vi central lovgivning, der rammesætter samarbejdet mellem skole og uddannelsesvejledning, for at give læseren indblik i nogle af de betingelser, der er for lærer og vejleders arbejde og samarbejde.

Fra 8. klasse får eleverne uddannelsesvejledning af uddannelsesvejlederen, som er ansat ved Den kommunale ungeindsats – altså en anden organisation end skolen – hvorfor uddannelsesvejleder og lærer har forskellige ledere.

Vejledningen skal vejlede om valg af ungdomsuddannelse og erhverv og inddrage den enkelte elevs interesser og personlige forudsætninger og sikre, at eleven opnår en realistisk forståelse af forudsætninger og krav i uddan-

nelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Vejledningen skal også understøtte, at eleverne kan træffe valg om ungdomsuddannelse på et oplyst og kvalificeret grundlag (Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år, 2024, §1). Uddannelsesvejledningen skal finde sted som kollektiv vejledning for hele klassen eller årgangen og kan også involvere vejledningsaktiviteter i mindre grupper eller finde sted som individuel vejledning. Der er en række aktiviteter, som det er lovbestemt, at den kollektive vejledning som minimum skal indbefatte. Fx informationsmøder for elever og forældre, introduktionskurser til ungdomsuddannelser i 8. klasse, hvor eleverne besøger en ungdomsuddannelse, samt brobygning i 10. klasse, hvor eleverne også besøger en ungdomsuddannelse (Vejledningsbekendtgørelsen, Bekendtgørelse om vejledning af unge om valg af ungdomsuddannelse og erhverv mv., 2024, §6). Uddannelsesvejledningen er ansvarlig for at gennemføre disse aktiviteter i samarbejde med skolen som en koordineret indsats for alle elever med henblik på, at den enkelte elev sikres sammenhæng og progression i indsatsen (Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år, 2024, §1). Andre vejledningsaktiviteter, som fx brobygning i 9. klasse samt retten til erhvervspraktik, er aktuelt ikke obligatoriske og ikke tidsfastsat i loven. Det betyder, at det er op til den enkelte skoles ledelse, ofte uddelegeret til uddannelsesvejleder og lærer, at finde ud af, om og hvornår aktiviteterne kan finde sted. Aftalen om folkeskolens kvalitetsprogram foreslår, at erhvervspraktik skal gøres obligatorisk for alle elever som fem dages praktik i enten 7., 8. eller 9. klasse (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024). Brobygning i 9. klasse er stadig en ret, som eleverne kan benytte sig af, men er ikke et krav for skolen at tilbyde eleverne (Folkeskoleloven, 2024). Det er samarbejdet mellem lærer og uddannelsesvejleder, som artiklen fokuserer på i samspil med betingelserne for deres samarbejde.

Teoretisk grundlag

I denne artikel undersøger vi, hvordan modsætninger i samarbejdet mellem lærere og uddannelsesvejledere opstår, kan forstås og forbindes til deres betingelser. Erik Axels begreber om fælles sag og konfliktuel Kooperation, der udspringer af den kritiske psykologi, danner grundlaget for analysen.

Kritisk psykologi bygger på en dialektisk forståelse af samfundet, hvor subjektet er grundlæggende indlejret i en samfundsmæssig praksis. Menneskers handlinger, tanker og følelser formes i relation til andre og på baggrund af de samfundsmæssige betingelser. Disse betingelser bestem-

mer ikke handlingerne direkte, men fungerer som præmisser, der skaber både muligheder og begrænsninger for menneskers udfoldelse (Schraube & Osterkamp, 2013). Axel argumenterer for, at menneskers liv er komplekst sammenflettet, hvilket også gælder deres professionelle samarbejde. Derfor må praksis forstås som situeret, kontekstuel og distribueret (Axel, 2011). At praksis er situeret betyder, at den skal undersøges konkret, som det sker i denne undersøgelse gennem casestudier og feltarbejde. At praksis er kontekstuel indebærer, at eksterne faktorer som lovgivning, økonomi og ledelse påvirker samarbejdet og derfor må inddrages analytisk. Endelig betyder distribueret praksis, at opretholdelsen af praksis involverer mange aktører, hvor ingen har eneret på at definere den, men alle bidrager med deres handlinger og perspektiver.

Axel beskriver konfliktuel Kooperation som en proces, hvor deltagere arbejder sammen om en fælles sag, men samtidig oplever modsætninger og konflikter i samarbejdet. Han definerer det som "a phenomenon, where participants strive to do something together and may end up in struggles and divisions about the common cause" (Axel, 2020, s. 339). Konfliktuel Kooperation analyseres gennem tre centrale elementer: praxis, fælles sag og modsætninger. Praxis forstås som den sammenhæng, mennesker handler i – i denne kontekst, skolen. Praxis formes gensidigt af de tilstedeværende betingelser og deltagerne forståelse af, hvad der er nødvendigt og muligt. Gennem handlinger og refleksion over praxis påvirker mennesker både deres egne betingelser og deres udvikling (Axel, 2009, 2020). Praxis involverer økonomi, som fordelingen af ressourcer, politik; som principperne bag fordelingen, og produktionen af konkrete aktiviteter, der skaber praxis. En fælles sag er det, der forener deltagerne i samarbejdet, fx et fælles byggeprojekt, en familie, der skal fungere, eller – som i denne artikel – samarbejdet om brobygning/praktik i 9. klasse. Den fælles sag forbinder deltagerne gennem deres engagement i en specifik aktivitet, men den indebærer også, at deres forskellige perspektiver og prioriteringer kan give anledning til konflikter. Modsætninger opstår, når forskellige behov, funktioner eller perspektiver ikke kan forenes i den fælles sag. Disse modsætninger kræver, at deltagerne forsøger at koordinere og afstemme deres handlinger og forståelser. Axel fremhæver, at disse modsætninger belyser politiske og strukturelle aspekter af praksis, herunder prioriteringen af ressourcer og opgaver (Axel, 2020).

I denne artikel undersøger vi en case om samarbejde mellem lærer og vejleder om brobygning/praktik i 9. klasse. Analysen fokuserer på de modsætninger, der opstår i samarbejdet, og hvordan de håndteres. Dette giver

indblik i, hvordan de konkrete praksisser hænger sammen med bredere politiske prioriteringer og strukturelle betingelser. Ved at analysere hverdagspraksis i et kritisk-psykologisk perspektiv kan vi identificere og diskutere de strukturelle forhold, der præger samarbejdet og overveje, hvordan de kan udvikles for at styrke praksis.

Metodiske overvejelser

I artiklen benytter vi os af metoden single-casestudie (Ozcan et al., 2017; Priya, 2021). Vi benytter analysetilgangen teoretisk informeret analyse, som den praktiseres indenfor den kritiske psykologi (Dreier, 2008). Casen, vi har udvalgt, stammer fra Skovhus' afhandling (2018) og bygger på Skovhus' observationer (ca. 150 timer) af 1) undervisning i fag i en 9. klasse og 2) kollektiv uddannelsesvejledning i samme klasse. Observationerne blev udført som deltagende observation (Spradley, 2012) af Skovhus. Det betød, at hun iagttog de forskellige parter handlinger og udsagn, talte med elever, lærer og vejleder i pauserne og spurgte ind til, hvad hun havde set. Der blev produceret feltnoter under observationerne. Nogle samtaler med eleverne blev efter aftale med dem lydoptaget og transskriberet efterfølgende. Observationerne fandt sted hen over en periode på knap to år fra 2013-2015 i forbindelse med Skovhus' ph.d.-projekt, som Thomsen vejledte. Feltnoter og transskriberinger blev læst igennem flere gange, og der blev skrevet koder i margin. Disse koder blev til i en bevægelse mellem forskningsspørgsmål og en åbenhed og sensitivitet for, hvad der udsprang af praksis, som den trådte frem af feltnoter og transskriberinger. Herved dannede der sig begyndende temaer, som blev samlet under mere overordnede analytiske temaer. Fx trådte et tema om samarbejde frem. Casen blev produceret ved at integrere feltnoter og uddrag af transskriberinger i en fortættet fortælling, der også inkluderer en kommentar om, hvad Skovhus ikke så under feltarbejdet. I forbindelse med denne artikel er casen genbesøgt og analyseret i lyset af Axels teori om konfliktuel Kooperation og fælles sag af Skovhus og Thomsen i samarbejde.

Valget af case skal ses i lyset af, at den handler om vejleder og lærers specifikke samarbejde om praktik og brobygning – aktiviteter, som alle folkeskoler skal udbyde til eleverne, og som rigtig mange lærere og vejledere derfor skal samarbejde om.

Casen danner derfor baggrund for en teoretisk analyse af en situation i hverdagens praksis, med en forskningsmæssig optagethed af, hvad deltagerne er rettet mod og engageret i. Formålet med analysen er at opnå en

mere nuanceret forståelse af skolens og vejledningens praksis og de muligheder, dilemmaer og begrænsninger, der kommer til udtryk i lærer og vejleders samarbejde om elevernes deltagelse i praktik/brobygning.

Case

Vi præsenterer nu artiklens case. Jegfortælleren i casen er den ene af artiklens forfattere (Skovhus).

Case

Eske går i 9. klasse og fortæller mig, at han overvejer, hvilken uddannelse han kunne tænke sig at søge efter studentereksamen. Han overvejer at læse biologi eller læse til farmaceut på universitetet. Eske fortæller, at han har fundet ud af, at han muligvis kan komme i praktik hos en venindes far, der arbejder som farmaceut.

I starten af 9. klasseskoleåret aftaler uddannelsesvejleder med klasselæreren, at vejleder besøger klassen for at orientere om muligheden for brobygning og erhvervspraktik i 9. klasse.

Uddannelsesvejleder banker på døren til 9. klasse og går ind. Vejleder fortæller, at hun kommer for at orientere om, at eleverne har mulighed for at besøge en ungdomsuddannelse (brobygning) og praktik. Hun fortæller, at eleverne kan vælge en af de praktikker, som Ungdommens Uddannelsesvejledning udbyder, eller de kan selv finde et praktiksted. Elever, som gerne vil benytte sig af muligheden for brobygning eller praktik, skal udfylde et tilmeldingsskema. Først siger ingen noget. Så siger eleven Ursula, at hun gerne vil have et tilmeldingsskema, og flere andre piger beder også om et. Vejleder siger "er det kun en pigeting herinde?" Nogle drenge beder også om et skema. Vejleder fortæller, at hun er på sit kontor hele formiddagen, og at eleverne er velkomne til at komme hen til hende, hvis de har spørgsmål eller andet. Hun hænger oversigten over de praktikker, som Ungdommens Uddannelsesvejledning udbyder, op på opslagstavlen (uddrag af feltnoter).

Læreren siger, at hun gerne vil tale med vejleder alene. De går ud på gangen og lukker døren efter sig (uddrag af feltnoter). Vejleder fortæller mig senere, at læreren ønskede at tale med hende om en specifik elev med særlige behov for vejledning (uddrag af feltnoter).

I klassen taler mange af de unge sammen om, hvad de gerne vil næste år, og om hvorvidt de vil i brobygning og praktik. En del taler om brobygning, færre taler om praktik.

Læreren kommer tilbage ind i klassen. Hun siger: "Jeg kan se, at det med brobygning er en pigeting. Men det skal jo ikke være, fordi man vil ud og flashe på et eller andet gymnasium, fordi der er nogle lækre drenge i 1. og 2. g. Skolen kører jo videre i den uge, man er væk. Vi stopper jo ikke med det hele, fordi nogen er væk. Men hvis man er i tvivl, skal man selvfølgelig gøre det [deltage i brobygning]. Og det er ligesådan med praktik" (uddrag af feltnoter).

Eske spørger, om der er mulighed for at lægge brobygning eller praktik i en uge, hvor man ikke går glip af så meget. Læreren siger, at det jo ikke skal forstås sådan, at man ikke kan klare at miste en uges undervisning. "Og hvis man er det mindste i tvivl, skal man gøre det. Og hvis der er mange, der er væk, så skal vi også nok være nænsomme. Man skal bare tænke sig godt om i forhold til sit valg" (uddrag af feltnoter).

Nogle uger senere taler jeg med Eske og spørger til den erhvervspraktik, som han overvejede. Eske fortæller, at han har valgt ikke at gå i praktik. "Ja, det var bare mig selv, der ikke henvendte mig. Det [praktik] faldt også lige oven i projektopgaven." Eske fortæller videre, at han ville gå glip af en del i skolen og i forskellige fag, hvis han var i praktik i en uge. "Hvis det er en fysik-kemi- eller en biologitime, en totimers undervisning, så vil jeg meget nødig gå glip af den undervisning, som kan være grundlag for det næste halve år. Hvis du ikke forstår den hér time, så kan det være, at du slet ikke kan følge med resten af året, fordi det er så grundlæggende. I engelsk er der ligesom ikke noget, der er så vitalt for resten af året, hvis du går glip af den undervisning. Eller idræt eller dansk egentlig heller ikke så meget. Det kan også være, at i matematik, at du skal arbejde med et eller andet den næste måned, at hvis du så ikke er der den ene dag, så kan du slet ikke følge med." Jeg siger: "Så hvis du skulle i praktik i en uge, så ville du glip af det?" og Eske svarer: "Så ville jeg gå glip af rigtig meget" (transskribering af lydoptagelse af samtale med elev).

Ingen af eleverne i klassen deltager i brobygning eller praktik i 9. klasse.

(Skovhus, 2018).

Analyse

Analysen fremhæver, at modsætninger mellem lærere og vejledere primært udspringer af de strukturelle og organisatoriske betingelser for samarbejdet, hvilket fører til to centrale problemforskydninger. Den første forskydning viser, hvordan fraværet af en lokal eller national politisk prioritering af brobygning/praktik i 9. klasse resulterer i, at ansvaret for elevernes deltagelse i undervisning, brobygning/praktik skubbes nedad i systemet. Dette placerer udfordringen hos kommuner, skoleledelse og i sidste ende hos lærere og vejledere, som må finde løsninger i deres daglige samarbejde. Den anden forskydning opstår, når rammerne for elevernes deltagelse i brobygning/praktik er uklare, hvilket skaber en implicit kamp mellem lærere og vejledere om, hvordan elevernes tid bedst anvendes – på skolearbejde eller vejledningsaktiviteter. Ansvar for prioriteringen skubbes dermed over på eleverne selv, som tvinges til at vælge mellem deltagelse i praktik/brobygning eller skoleundervisning.

Første problemforskydning – fra lokal eller national skolepolitisk prioritering til lærer og vejleders håndtering

I lærer og vejleders samarbejde opstår modsætninger med uforenelige elementer i den konkrete fælles sag. I casen ser vi, at læreren i en vis udstrækning kommer til at modarbejde vejlederens invitation til at deltage i brobygning/praktik, når hun fx siger: "Det skal jo ikke være, fordi man vil ud og flashe på et eller andet gymnasium, fordi der er nogle lækre drenge i 1. og 2. g. Skolen kører jo videre i den uge, man er væk. Vi stopper jo ikke med det hele, fordi nogen er væk." Læreren er optaget af, at eleverne skal deltage i undervisningen. Vejlederen er optaget af, at eleverne skal deltage i vejledningsaktiviteter. Eleverne kan ikke begge dele på én gang. Fagpersonerne kommer til at repræsentere to forskellige perspektiver på, hvad der er vigtigst for eleverne at deltage i. 1) At deltage i undervisningen med henblik på at udvikle faglig dygtighed, paratgørelse til fremtiden og gå til prøve. 2) At deltage i vejledningsaktiviteter, der kan øge elevens mulighedshorisont om uddannelse, job og arbejdsliv og danne et godt grundlag for elevens overgang til ungdomsuddannelse.

Vi ser i casen, at vejlederen håndterer modsætningen ved ikke at bruge meget tid i klassen på at fortælle om praktikmuligheder og undersøge elevernes ønsker og overvejelser nærmere. I stedet stiller hun sig til rådighed samme formiddag for de elever, som måtte have spørgsmål. Enkelte elever kan forlade klassen, hvis de ønsker at tale med hende; undervisningen kan

fortsætte. Axel skriver, at når deltagerne kæmper med at få flere perspektiver på den fælles sag til at mødes, kan det potentielt føre til en modificering og koordinering af den fælles sag (Axel, 2020). Analysen af casen indikerer således, at lærer og vejleder forsøger at håndtere modsætningerne på hver deres måde, knyttet til hver deres betingelser.

Analysen viser, at der i samarbejdet mellem lærer og vejleder om brobygning og praktik opstår modsætninger i deres forståelse af, hvad der skal prioriteres med eleverne. Modsætningerne skal forstås i lyset af lærer og vejleders forskellige betingelser. Vejledningens betingelser er at åbne elevernes horisont om uddannelse, job og arbejdsliv, fx gennem deltagelse i brobygning og praktik som grundlag for deres uddannelsesvalg. Skolens betingelser er at udvikle deres faglige dygtighed, gøre dem parat til fremtiden ved fx at gå til prøve. Da der ikke er nogen lokal eller national prioritering af tid til samarbejde mellem lærer og vejleder, og da praktik og brobygning i 9. klasse ikke er obligatorisk, betyder det, at det bliver eleverne, som skal løse modsætningen og beslutte sig for, om de vil deltage i vejledningsaktiviteterne eller i undervisningen. Der sker en problemforskydning til eleverne.

Analysen af casen giver også indsigt i eleven Eskes forsøg på at undersøge de modsætninger, han oplever i forbindelse med vejlederens besøg i klassen og drøftelsen mellem lærer og elever i klassen om, at tilbuddet om brobygning og praktik sker samtidigt med undervisningen i 9. klassen. Axel skriver, at modsætninger opstår, når deltagerne i konkrete praxisser kæmper med at få de mange behov og funktioner, som deres forskellige betingelser giver, til at mødes. Det betyder, at vi i analysen kan undersøge, hvordan deltagerne håndterer disse modsætninger subjektivt (2020), og her kigger vi på Eske. Eske forsøger at undersøge de modsætninger, der opstår, når læreren på den ene side siger, at eleverne går glip af vigtig undervisning: "Skolen kører jo videre i den uge, man er væk. Vi stopper jo ikke med det hele, fordi nogen er væk." Og på den anden side siger læreren også, at "hvis man er i tvivl, skal man selvfølgelig gøre det." Eskes spørgsmål handler om, hvorvidt der er nogle uger, hvor det er bedre at være væk end andre. Eske spørger til betingelserne for en vellykket skolegang. Vi kan se, at Eske prøver at håndtere udfordringen ved at imødekomme, at undervisningen er vigtig(st). Hertil svarer læreren, at det ikke skal "forstås sådan, at man ikke kan klare at miste en uges undervisning," og tilføjer, at "hvis der er mange, der er væk, så skal vi også nok være nænsomme" i undervisningen. Til slut slår hun fast, at "man skal bare tænke sig godt om i forhold til sit valg." Med valg mener hun valget om, hvorvidt eleverne vil tage i praktik/brobyg-

ning eller ej; ikke at de skal tænke sig godt om i forhold til et kommende uddannelsesvalg. Lærerens håndtering knytter sig til lærerens betingelser for undervisningen. Skolen har ikke afsat tid til praktik og brobygning. Det betyder, at hun fortsat skal lære eleverne, der eventuelt deltager i praktik/brobygning, det samme som dem, der modtager undervisning på skolen. Det kan muligvis forklare, at hendes kommunikation med eleverne i sig selv bliver modsætningsfyldt. Idet hun på den ene side bakker op om, at eleverne skal gøre brug af praktik og brobygning, men kun hvis de er i tvivl om det kommende uddannelsesvalg, og samtidig skal de vide, at undervisningen fortsætter som normalt. I en situation, hvor skolen, kommunen eller nationalt havde afsat obligatorisk tid til at deltage i brobygning og praktik, ville læreren ikke stå i denne modsætningsfulde situation.

I casen er det interessant at bemærke, at læreren hverken før eller efter uddannelsesvejleders besøg i klassen siger til vejleder, at læreren finder det problematisk, at eleverne deltager i brobygning/praktik, fordi eleverne vil miste undervisning i den pågældende periode. Det betyder, at lærer og vejleder ikke bliver opmærksomme på, at modsætningerne knytter sig til deres forskellige betingelser, og ikke kommer til at drøfte, hvordan modsætningerne kan håndteres i deres hverdagspraksis.

I den næste del af analysen retter vi et yderligere fokus på strukturelle betingelsers betydning. Det handler om den måde, som 9. klasse lovgivningsmæssigt er rammesat på, og den måde, som loven udmøntes på i den pågældende kommune; nemlig at erhvervspraktik og brobygning ligger samtidig med undervisningen.

Anden problemforskydning – fra lærer og vejleders uklare signaler til elevernes egen stillingtagen

Axels blik på, at vi gennem analyse af modsætninger i praxis kan få viden om politiske aspekter og politisk prioritering (2020), hjælper os til at få øje på den politiske prioritering knyttet til undervisning, brobygning og praktik i 9. klasse. Som vi viste i afsnittet om *Lovgivning der rammesætter samarbejdet mellem skole og uddannelsesvejledning*, så er brobygning og erhvervspraktik i 9. klasse ikke obligatorisk. Det betyder, at der ikke er afsat tid i lærerens årsplan til, at eleverne deltager i praktik og brobygning, medmindre læreren, skolen eller kommunen har foretaget en (politisk) prioritering. Det betyder, at betingelserne for elevernes deltagelse i brobygning og praktik i 9. klasse er, at eleverne har ret til at deltage; forstået som at skolen og læreren ikke kan nægte eleven praktik, og at vejlederen skal oplyse eleverne om dette.

Samtidig er læreren ikke forpligtet til i sin årsplanlægning at tage højde for, at eleverne er væk fra skolen. Det betyder, at vi kan løfte blikket fra at pege på den enkelte lærers håndtering af modsætningen om, at eleverne ikke kan være to steder på én gang, hvorefter hun prioriterer undervisningen som vigtigst, til at pege på lovgivningen, som åbner mulighed for den enkelte kommune-, skole- og lærers håndtering og prioritering.

Vi ser i casen, at eleven Eske har nogle spørgsmål omkring farmaceut, som han overvejer. Dem vil han gerne undersøge gennem en praktik, men han ender med at fravælge praktik. Vi ser i casen, at Eske forklarer fravalg af praktik med den begrundelse, at "hvis det er en fysik-kemi- eller en biologitime, en totimers undervisning, så vil jeg meget nødig gå glip af den undervisning, som kan være grundlag for det næste halve år. Hvis du ikke forstår den hér time, så kan det være, at du slet ikke kan følge med resten af året, fordi det er så grundlæggende...". Det ses af casen, at den måde, som lærer og vejleder håndterer modsætningerne på, fører til, at Eske selv må tage stilling til, hvordan han vil handle. Og han vælger at blive på skolen. Det fremgår af casen, at det er det valg, alle eleverne i klassen tager. Analysen viser, at de strukturelle betingelser i den måde, vejledningsaktiviteter og undervisning er organiseret på i 9. klasse, og det at lærer og vejleder ikke drøfter deres forskellige syn på den fælles sag og koordinerer deres indsats, bliver et personligt dilemma for eleverne knyttet til, hvordan de kan håndtere modsætningen.

Diskussion

Analysen identificerer to centrale problemforskydninger. Den første forskydning peger på, at manglende politisk prioritering af brobygning og praktik i 9. klasse skubber ansvaret for koordinering og prioritering nedad i systemet, hvilket placerer håndteringen hos lærere og vejledere som må håndtere spørgsmålet *Skal eleverne i praktik/brobygning eller deltage i undervisning?* Den anden problemforskydning handler om, at uklare rammer for elevernes deltagelse skaber et personligt dilemma for eleverne, der tvinges til at vælge mellem skoleundervisning og vejledningsaktiviteter, hvilket placerer håndteringen hos eleverne, som må håndtere spørgsmålet *Skal jeg i praktik/brobygning eller deltage i undervisning?* Disse forskydninger belyser både strukturelle betingelser og individuelle håndteringer forbundet hermed, hvilket danner baggrund for en diskussion af samarbejdets udfordringer og udviklingsmuligheder.

En række undersøgelser er, som nævnt i indledningen, optaget af struktur, ledelse og rollefordeling i forbindelse med uddannelsesvejledningsaktiviteter i skolen. Disse finder et behov for tydelig ledelse i skolens hverdag for at understøtte, at aktiviteterne finder sted. Den tydelige ledelse kan, ifølge det engelske Careers Leader project, bestå af, at hver skole formulerer en egen vision for området, og at der udpeges en faglig ansvarlig blandt lærerne, som dels er kontaktperson for vejlederen, dels inspirerer kollegerne til meningsfulde aktiviteter (Andrews & Hooley, 2022). Anbefalingen om en dedikeret fagperson går igen i danske undersøgelser (Danmarks Evalueringsinstitut, 2022b; Poulsen et al., 2016) og i anbefalingerne fra det Nationale program for unges overgange (Børne- og Undervisningsministeriet, 2022a). Desuden anbefales fælles kompetenceudvikling for lærere og vejledere (Andrews & Hooley, 2022; Poulsen et al., 2016). Artiklens analyse fremhæver behovet for en mere overordnet og koordineret tilgang til uddannelsesvejledningsaktiviteter, der både understøtter elevernes konkrete valg af ungdomsuddannelse og bidrager til deres almene dannelse og udvikling af bredere mulighedshorisonter om uddannelse, job og arbejdsliv og sig selv i forhold hertil.

Betingelser for samarbejde

Når vi ser på læreres og vejlederes samarbejde, har vi ladet os inspirere af Axels begreb om konfliktuel Kooperation, som menneskers forsøg på at koordinere deres arbejde med fælles konkrete ting under varierende betingelser (Axel, 2009); altså deres fælles sager (Axel, 2020). Heraf følger, at udfordringerne i lærer og uddannelsesvejleders samarbejde om den fælles sag, her elevernes deltagelse i undervisning eller brobygning/praktik, ikke kan reduceres til at være et spørgsmål om, hvorvidt den konkrete lærer og vejleder er gode til at samarbejde eller ikke. Det er afgørende, for at et samarbejde kan fungere bedre, at parterne må have betingelser, der muliggør, at de kan drøfte deres forskellige perspektiver på den fælles sag om, hvordan praksis kan organiseres og udvikles på en hensigtsmæssig måde. Dette så de sammen kan finde ud af, hvad der kan lade sig gøre under de givne betingelser, med henblik på at forbedre den fælles sag. Sådanne betingelser kan handle om en tidsmæssig ressource og konkrete muligheder for at mødes og tale sammen i hverdagens praksis.

Konsekvenser for eleverne

Det fremgår af analysen, at der er modsætninger knyttet til 9. klasseelevernes deltagelse i undervisning og praktik/brobygning, og knyttet til udsko-lingen mere alment ift. læring og paratgørelse. Modsatningerne er i spil i hverdagslivets samarbejde mellem lærer og vejleder. Hvis ikke samarbejdet mellem skoleundervisning og vejledningsaktiviteter er tilstrækkeligt koor-dineret, bliver eleverne de facto ansvarlige for at håndtere de modsætnin-ger, der opstår, som det ses i casen. Modsatningerne forskydes til eleverne. Eleverne tvinges til at træffe valg om, hvorvidt de vil deltage i undervis-ning eller i vejledningsaktiviteter som brobygning og praktik. Denne situ-ation kan føre til, at eleverne fravælger vejledningsaktiviteter, ikke fordi de ikke finder dem relevante, men fordi de får signaler om, at det, der foregår i undervisningen, mens de kunne være i brobygning/praktik, er vigtigere. En undersøgelse fra Danmarks Evalueringsinstitut viser, at hovedparten af de unge, der har deltaget i brobygning i 9. klasse eller har været i praktik, vur-derer at aktiviteterne i høj eller i nogen grad har hjulpet dem i deres overve-jelser om uddannelse og arbejde (Danmarks Evalueringsinstitut, 2019). Set i lyset af, at hver fjerde elev i skolen oplever, at de ikke får den nødvendige støtte i forbindelse med deres uddannelsesvalg (Danmarks Evalueringsin-stitut, 2017), og at nogle unge føler et negativt pres i forhold til uddannel-sesvalget (Danmarks Evalueringsinstitut, 2018), kan fravalget af praktik/brobygning, som vi ser i vores analyse, være problematisk. Det manglende samlende formål for vejledningsaktiviteterne, som identificeret af Thomsen et al. (2024), kan være en af forklaringerne på, at lærer og vejleder ikke får mulighed for at kommunikere en klar fælles sag, hvilket igen gør det svæ-rere for eleverne at vurdere, hvordan de skal prioritere deres tid.

Formålet med samarbejdet

Analysen peger på, at en vigtig dimension af samarbejdet mellem lærere og vejledere er deres fælles forståelse af formålet med arbejdet. Menneskers måde at deltage i en fælles sag på afhænger bl.a. af deres forståelse af den fælles sag (Axel, 2020). Når det gælder samarbejdet mellem lærer og vejle-der, viser analysen, at det er essentielt, at både de selv og deres ledere har en opmærksomhed på formålet med deres arbejde – både i relation til under-visningen og uddannelsesvejledningen. Formålet er ikke kun at afvikle undervisning og tilbyde vejledningsaktiviteter, men at skabe sammenhæng mellem de to elementer, så de begge bidrager til at fremme elevernes læring, trivsel og forberedelse til fremtiden. I lyset af lovgivningens sparsomme

beskrivelse af formålet med uddannelsesvejledning (Thomsen et. al., 2024) har tidligere forskning diskuteret folkeskolens formålsparagraf (Folkeskoleloven, 2024, §1) som en mulighed for fælles ramme for alt, hvad der foregår i skolen, og dermed også for uddannelsesvejledningen, undervisningen i fag og elevernes almene dannelse (Thomsen et.al., 2024; Poulsen et. al., 2016). På den måde kan arbejdet med eleverne i forhold til de formål, der er beskrevet i formålsparagraffen, betragtes som den fælles sag for både lærer og uddannelsesvejleder. Og et samarbejde om den fælles sag kan handle om at udveksle perspektiver på, hvordan hhv. undervisning og uddannelsesvejledning bidrager til, at folkeskolen opnår sit formål med eleverne.

Konklusion

Undersøgelsen af uddannelsesvejlederes og læreres samarbejde om elevers erhvervspraktik og brobygning, gennem analyse af case, viser, at der er risiko for, at praktik og brobygning i 9. klasse nedprioriteres i skolens hverdag til fordel for undervisning. Grundlaget for denne risiko skal findes i lovgivningen, der beskriver brobygning og praktik i 9. klasse som en mulighed, som eleverne har ret til, men som ikke er obligatorisk for skolerne at afsætte tid til. Artiklen viser, at to problemforskydninger er centrale. Den første forskydning handler om, at en manglende politisk prioritering af brobygning og praktik i 9. klasse forskyder ansvaret for elevernes deltagelse i undervisning og brobygning/praktik til den enkelte kommune, til skolens ledelse og i sidste ende til lærer og vejleders håndtering i det daglige samarbejde. Den anden forskydning handler om, at når lærer og vejleder ikke påtager sig ansvaret for eller ikke er opmærksom på indbyrdes at italesætte den implicitte kamp om, hvordan eleverne bedst bruger deres tid på enten skolearbejde eller vejledningsaktiviteter, så forskydes ansvaret til eleverne, således de selv må prioritere mellem praktik/brobygning eller undervisning. Dette er forbundet med modsætningsfulde betingelser for lærer og vejleders samarbejde om eleverne.

Modsætninger kan ikke elimineres, men det er væsentligt at arbejde for bedre betingelser

Det er en væsentlig pointe, at en fælles drøftelse og håndtering af den modsætningsfulde fælles sag ikke kan fjerne den modsætningsfulde betingelse i loven med undervisning og vejledningsaktiviteter placeret parallelt. Baseret på artiklens analyse konkluderer vi, at modsætningerne har en forbundet-

hed til en politisk prioritering både nationalt og lokalt. Disse modsætninger forstærkes af, at der i de fleste kommuner ikke afsættes tid (jf. manglende prioritering) til samarbejdet, hverken lokalt på skolen eller kommunalt (Danmarks Evalueringsinstitut, 2022a). Nogle skoler og kommuner (se fx Hjørring Kommunes arbejde med Ungegarantien (Hjørring Kommune, u.å.)) har en klar vision for brobygning og praktik i 9. klasse. Her har man skabt klare rammer, hvor brobygning og praktik er indlejret i skolens hverdag som faste praktikuger, hvilket bidrager til at fjerne nogle af de modsætninger, der opstår, når aktiviteterne ikke er strukturelt prioriteret. Selvom sådanne rammer ikke eliminerer alle modsætninger, kan de hjælpe med at skabe de nødvendige betingelser for, at lærer og vejleder kan samarbejde om at håndtere og koordinere de udfordringer, der opstår. Dette kan blandt andet reducere risikoen for, at modsætningerne forskydes til elevernes håndtering, som ser sig nødsaget til at fravælge praktik/brobygning, fordi de fornemmer at undervisningen er vigtigere.

Mere specifikt peger vi også på, at et bredere perspektiv på vejledningsaktiviteter kunne knyttes til folkeskolens almendannende formål, som handler om at forberede eleverne til videre uddannelse og give dem lyst til at lære mere, styrke elevernes tillid til egne muligheder og deres evne til at tage stilling og handle, og om at forberede eleverne til at deltage i samfundet med medansvar, rettigheder og pligter (Folkeskoleloven, 2024, §1). Hvis vejledning og skole tager dette perspektiv til sig, kan både vejledning og undervisning ses som værende rettet mod at opnå skolens overordnede mål. Dette kan potentielt styrke den fælles sag og danne grundlag for en mere fælles indsats fra lærer og vejleder.

Referencer

- Andrews, D., & Hooley, T. (2022). *The careers leader handbook* (2. udg.). Trotman.
- Axel, E. (2009). Situeret projektering i et byggeprojekt. *Nordiske udkast*, 1/2, 97–118.
<https://doi.org/10.7146/nu.v37i1.7262>
- Axel, E. (2011). Conflictual cooperation. *Nordic Psychology*, 63(4), 56–78.
<https://doi.org/10.1027/1901-2276/a000045>
- Axel, E. (2020). Distributing resources in a construction project: Conflictual co-operation about a common cause and its theoretical implications. *Theory & Psychology*, 30(3), 329–348.
<https://doi.org/10.1177/0959354320919501>
- Bekendtgørelse af lov om Folkeskolen [Folkeskoleloven] (2024). LBK nr. 989 af 27/08/2024.
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/989>
- Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år (2024). LBK nr. 953 af 12/08/2024.
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/953>

- Bekendtgørelse om vejledning af unge om valg af ungdomsuddannelse og erhverv m.v. [Vejledningsbekendtgørelsen (2024). BEK nr. 745 af 18/06/2024.
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/745>
- Børne- og Undervisningsministeriet (2022a). *Et styrket fundament for valg af ungdomsuddannelse. Anbefalinger for det nationale program for udskoling og valg af ungdomsuddannelse.*
<https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf22/sep/220916-et-styrket-fundament-for-valg-af-ungdomsuddannelse.pdf>
- Børne- og Undervisningsministeriet (2022b). *Skoleelevers læring om uddannelse og arbejde. Vidensnotat.*
https://www.emu.dk/sites/default/files/2023-08/gsk_overgange_Rettet%20litteraturliste_Viden_om_skoleelevers%20%C3%A6ring%20om%20uddannelse%20og%20arbejde_080922.pdf
- Danmarks Evalueringsinstitut (2017). *Uddannelsesparathed i 8. klasse. Unge vej mod ungdomsuddannelse.* <https://eva.dk/Media/638366729337244393/Uddannelsesparathed.pdf>
- Danmarks Evalueringsinstitut (2018). *Unge oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse. Unge vej mod ungdomsuddannelse.* <https://eva.dk/Media/638366702014861247/Unge%20oplevelse%20af%20valg%20og%20vejledning.pdf>
- Danmarks Evalueringsinstitut (2019). *Uddannelsesvalg i 9. klasse. Unge vej mod ungdomsuddannelse.* <https://eva.dk/Media/638348719936066994/Uddannelsesvalg%20i%209.%20klasse.pdf>
- Danmarks Evalueringsinstitut (2021). *Undersøgelse af anvendelse af erhvervspraktik i folkeskolen.* <https://eva.dk/Media/638348665227293473/Unders%C3%B8gelse%20af%20erhvervspraktik%20i%20folkeskolen.pdf>
- Danmarks Evalueringsinstitut (2022a). *Kommuners samarbejde med grundskoler om udskolings- og vejledningsindsatser.*
<https://eva.dk/Media/638348655747047548/Kommuners%20samarbejde%20med%20grundskoler%20om%20udskolings-og%20vejledningsindsatser.pdf>
- Danmarks Evalueringsinstitut (2022b). *Samarbejde om unges overgang til ungdomsuddannelse.*
<https://eva.dk/Media/638348656096618519/Samarbejde%20unges%20overgang%20til%20ungdomsuddannelse.pdf>
- Dreier, O. (2008). *Psychotherapy in everyday life.* Cambridge University Press.
- Eriksen, J., Thomsen, R., & Reimer, D. (2021). *Udsyn i Udskolingen – Kvantitativ evaluering af læringsorienteret uddannelsesvejledning.* DPU, Aarhus Universitet.
https://edu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/E-boeger/Ebog_-_Kvantitativ_evaluering_af_Udsyn_i_udskolingen.pdf
- Gatsby Charitable Foundation (2014). *Good career guidance.*
<http://www.gatsby.org.uk/uploads/education/reports/pdf/gatsby-sir-john-holman-good-career-guidance-2014.pdf>
- Hjørring Kommune (u.å.). *Ungegarantien.*
<https://hjoerring.dk/demokrati/planer-politikker-og-strategier/politikker-boern-unge-og-familie/ungegarantien>
- Holm-Nordhagen, A. (2024). Tverrfaglig samarbeid om karriereveiledning. I I. B. Bakke, T. Schulstok & I. M. Bakke (red.), *Ikke bare god å snakke med. Om profesjonalisering av karriereveilederrollen i Norge* (s. 223-243). Fagbokforlaget.
- Hooley, T. (2014). *The evidence base on lifelong guidance.* (ELGPN Tools 3). European Lifelong Guidance Policy Network.
<https://derby.openrepository.com/bitstream/handle/10545/333589/elgpn-evidence.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hughes, D., Mann, A., Barnes, S.-A., Baldauf, B., & McKeown, R. (2016). *Careers education: International literature review* [Report]. Education Endowment Foundation.
https://educationendowmentfoundation.org.uk/public/files/Publications/Careers_review.pdf

- Ozcan, P., Han, S., & Graebner, M. E. (2017). Single cases. The what, why and how. I R. Mir & S. Jain (red.), *The Routledge companion to qualitative research in organization studies* (s. 92-112). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315686103-7>
- Poulsen, B. K. (2023). *Karrierelæring, vejledning og profession. Et studie af udviklingen af uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledningen i udskolingen med udgangspunkt i forsknings- og udviklingsprojektet "Udsyn i udskolingen"*. Aarhus Universitet. https://www.ucviden.dk/files/183395088/Karrierel_ring_vejledning_og_profession_-_kappe_tekst.pdf
- Poulsen, B. K., Thomsen, R., Buhl, R., & Hagmayer, I. A. (2016). *Udsyn i udskolingen*. KL og Danmarks Lærerforening. <http://vpt.dk/sites/default/files/2016-09/Bog%20om%20Udsyn%20i%20Udskolingen.pdf>
- Priya, A. (2021). Case study methodology of qualitative research: Key attributes and navigating the conundrums in its application. *Sociological Bulletin*, 70(1), 94–110. <https://doi.org/10.1177/0038022920970318>
- Røise, P. (2022a). *Faget utdanningsvalg – Intensjoner og operasjonalisering. En empirisk studie av dimensjoner av læreplanen i faget utdanningsvalg i ungdomsskole*. Universitetet i Sørøst-Norge. https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/3019007/2022_139_R%20c3%b8ise.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Røise, P. (2022b). Students' critical reflections on learning across contexts in career education in Norway. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 24, 289-312. <https://doi.org/10.1007/s10775-022-09563-x>
- Schraube, E., & Osterkamp, U. (red.) (2013). *Psychology from the standpoint of the subject. Selected writings of Klaus Holzkamp*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137296436>
- Skovhus, R. B. (2018). *Vejledning – Valg og læring*. Saxo. https://www.ucviden.dk/files/107142479/Skovhus_Randi_2018_Vejledning_valg_og_l_ring.pdf
- Spradley, J. P. (2012). Deltagerobservation. I K. Nielsen, M. Pedersen & J. Klitmøller (red.), *Deltagerobservation. En metode til undersøgelse af psykologiske fænomener* (s. 39-60). Hans Reitzels Forlag.
- Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2024). *Inspirationsmateriale til kommuner – Om udvikling af den sammenhængende plan for vejledning*. <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/vejl/2024/240523inspirationsmateriale-til-kommuner-til-udvikling-af-den-sammenhaengende-plan-for-vejledning.pdf>
- Thomsen, R., Tybjerg, G., & Skovhus, R. B. (2024). Career education in the final years of compulsory school in Denmark. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, 5(1), 15–30. <https://doi.org/10.16993/njtcg.84>

Randi Boelskifte Skovhus
lektor, ph.d
VIA
ras@via.dk

Rie Thomsen
professor MSO, ph.d, MA, DPU, Aarhus Universitet
riet@edu.au.dk